

протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) від 04.11.1950 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n2>.

4. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

5. Іщенко Ю., Титова Р. Проведення мирних зібрань під час війни. URL: <https://law-in-war.org/provedennya-myrnyh-zibran-pid-chas-vijny/>.

6. Порядок проведення масових заходів на території Київської області в умовах правового режиму воєнного стану: Протокол оперативного штабу Ради оборони Київської області від 07.07.2022 № 145. URL: <https://koda.gov.ua/wp-content/uploads/2022/07/poryadok-provedennya-masovyh-zahodiv-na-terytorii%CC%88-kyi%CC%88vskoi%CC%88-oblas.pdf>.

7. Про проведення заходів на території Кіровоградської області в умовах воєнного стану: Розпорядження начальника обласної військової адміністрації від 08.06.2022 № 396-р. URL: <https://koda.gov.ua/wp-content/uploads/2022/07/poryadok-provedennya-masovyh-zahodiv-na-terytorii%CC%88-kyi%CC%88vskoi%CC%88-oblas.pdf>.

Кондратовець Гліб Павлович,
курсант навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
Дорожук Ніна Олександрівна,
доцентка кафедри історії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидатка історичних наук, доцент

ПОНЯТТЯ ПНЛОГІЇ У КРИМІНАЛЬНОМУ ЗКОНОДВСТВІ УСРР 1920-х РОКІВ

Аналогія закону це врегулювання конкретного діяння, яке прямо не передбачене законом, шляхом знаходження аналогічного діяння в законодавстві, яке схоже за характером та тяжкістю вчинення. Аналогія закону полягає у застосуванні компетентним органом державної влади (зазвичай судом) норми закону, яка є аналогічною до конкретної ситуації, яка в свою чергу прямо не передбачається законом та розглядається з урахуванням усіх нюансів чинного кримінального кодексу.

Застосування аналогії закону пов'язане з тим, що навіть найрозвиненіше законодавство точно не здатне заздалегідь унормувати всі нетипові ситуації та

вирішити усі правові спори, які потребуватимуть правового реагування. Тобто суб'єкти правозастосування, особливо суди, нерідко вимушені розглядати юридично значущі ситуації та правові спори в умовах, коли відсутній відповідний нормативно-правовий акт, зміст якого створив би змогу регулювати ці ситуації [1]. За допомоги аналогії закону судові інстанції офіційно заповнюють так звану прогалину в законодавстві, але не усувають її повністю адже такі повноваження є тільки у законодавця.

Також потрібно зазначити, що аналогія закону є дійсно необхідною для усіх учасників правових спорів тільки якщо вона використовується саме в цілях заповнення законодавчої прогалини, адже в умовах сучасної моделі правових відносин, врегулювання тієї чи іншої ситуації та реакція на неї є необхідними, навіть якщо ця ситуація не передбачена законом. Саме відсутність досконалості в законодавстві створює необхідність для суб'єктів правозастосування практикувати аналогію закону, але в будь-якому разі рівень тяжкості покарання повинен співпадати з тяжкістю злочину. Потрібно зазначити, що законодавство УСРР 1920-х років, а саме Конституція УСРР та Кримінальний Кодекс УСРР з правками до них не були чітко унормованими та досконалими нормативно-правовими актами, адже постійні зміни в устрої, економіці та державному апараті призводили до постійних змін законодавства.

У 1920-х роках, у зв'язку із утворенням фактично нової країни з новою формою правління та політичним курсом, з'явилась потреба у новому законодавстві яке б відповідало тогочасному внутрішньополітичному устрою. Більшовицька влада не відразу наважилась повністю відійти від традиційних, як їх тоді називали, буржуазно-правових норм, адже зважала на вагомість міжнародного фактора для новоутвореної країни. Більшовики ці норми не сприймали, тож вирішили наповнити старі форми новим змістом [2]. Тобто більшовики впроваджували в нових кодексах пріоритет загальнодержавних інтересів, надання державі права втручання в будь-які урегульовані законом відносини. У ст. 10 Кримінального кодексу УСРР 1922 р. було зазначено можливість визнання певного діяння злочином за аналогією: «у випадку відсутності в кримінальному кодексі прямих вказівок на окремі види злочинів (та питання врегулювання таких злочинів) покарання чи інші заходи соціального захисту застосовуються згідно зі статтями КК, що передбачають найбільш схожі за важливістю і родом злочини, з дотриманням правил загальної частини цього кодексу» [3]. Фактично ця стаття прямо порушувала класичний юридичний принцип «немає злочину, якщо він не передбачений законом».

Таким чином більшовицька влада уникнула критики від трудящих, адже створила законодавство, в якому істотно розширювала права і свободи особи та спрямовувала курс на лібералізацію. Одночасно більшовики уникали критики від міжнародної спільноти, створивши законодавство на основі європейської моделі правосуддя, але де-факто продовжували створювати правки, в яких чітко не зазначалася суть злочину, ставлячи на перше місце захист радянського ладу, а не суспільства загалом. У майбутніх кодифікаціях лише збільшувався перелік критеріїв, під які могло потрапити певне діяння,

яке називалося злочином, саме це і створювало плацдарм для застосування аналогії закону.

У Кримінальному Кодексі УСРР 1922 року було чимало суперечних статей, до яких могла застосовуватись аналогія закону, наприклад у ст. 6 поняття злочину тлумачилось як суспільно небезпечна дія чи бездіяльність, що загрожувала засадам радянського ладу та правопорядку, встановленому робітничо-склянською владою на перехідний до комуністичного ладу період, тобто те чи інше правопорушення могло вважатись злочином проти держави і покарання за це передбачалась значно більше тяжке.

Спочатку аналогія у кримінальному законодавстві УСРР застосовувалась для випадків закриття прогалин у законодавстві. Наприклад, у випадках підробки іноземної валюти, гомосексуалізму, у випадках організації лжекооперативів, або в питаннях військової дисципліни. Однак, у подальшому аналогію кримінального закону почали застосовувати для боротьби з цілими угрупованнями та з особами, яких називали «класовим ворогом», наприклад проти противників радянської влади чи противників внутрішньополітичного курсу більшовиків.

Не рідко аналогію кримінального закону застосовували в жорстких формах, збільшуючи покарання за здавалось би незначне правопорушення. До прикладу особа (навмисно чи ні) зіпсувала зображення високопосадовця з партійного керівництва, або якусь з радянських агітаційних листівок і у цій ситуації доречно було б кваліфікувати дію як легке правопорушення, але на практиці застосовували більш жорстку статтю: антирадянську агітацію (за що передбачалось до 10 років ув'язнення), таким чином перебільшуючи вагомість злочину та покарання за нього.

Незважаючи на такі випадки застосування аналогії кримінального закону, можна зазначити, що під час тогочасної кодифікації кримінального законодавства в УСРР намагались створити більш ліберальну модель законодавства та підтримували його в робочому стані, використовуючи аналогію для закриття прогалин та неточностей. Але уже наприкінці 1920-х років, з приходом до влади Й. Сталіна та зосередженням усієї повноти влади в його руках, відбувався відхід від ліберальної політики НЕПу, тож партійне керівництво радянської України повернулось до застосування аналогії у кримінальному законодавстві в цілях захисту диктатури більшовицької влади.

Потрібно зазначити, що у новому Кримінальному кодексі УСРР 1927 року значно не змінилося поняття аналогії закону, іншими стали лише формулювання. Тож аналогія була як і раніше була закріплена законодавчо.

Підсумовуючи вищевказане можна зазначити, що в демократичній країні застосування аналогії у кримінальному законодавстві та будь-яких її проявів неможливе, адже воно прямо суперечить основним засадам демократизму та захисту прав і свобод людини, також аналогія закону прямо суперечить фундаментальному юридичному принципу: «Немає злочину якщо він не передбачений законом». Тобто для повного захисту прав усіх учасників (суб'єктів) кримінального процесу, не повинно бути прогалин у законодавстві

та належних до нього нормативно-правових актах [4].

Держава, яка активно практикує застосування аналогії кримінального закону, не може називатись демократичною, адже зазвичай інститути влади та правосуддя таких держав використовують аналогію закону для боротьби з противниками режиму та внутрішнього устрою держави, застосовуючи аналогію проти діянь, які за своїм характером схожі на протест проти чинної влади, але де-юре не є чітко визначеним законодавством правопорушенням або злочином. У результаті особа отримує надмірне покарання, яке значно перевищує шкоду, заподіяну злочином. Таким чином влада тієї чи іншої країни фактично використовує законодавство для захисту власної диктатури, що категорично суперечить свободі слова та основоположним засадам прав і свобод людини.

У сучасному світі аналогія у кримінальному законодавстві категорично заборонена на основі ч. 2 ст. 22 (*Nullum crimen sine lege*) Римського статуту Міжнародного Кримінального Суду, прийнятого в Римі 17 липня 1998 року. У цій статті зазначено: «Визначення злочину має бути точно витлумачено і не повинно застосовуватись за аналогією. У разі двозначності або відсутності визначення для того чи іншого діяння як злочину, ухвала тлумачиться на користь особи, яка перебуває під слідством, щодо якої ведеться кримінальне переслідування або яка визнана винною» [5]. Вищезазначений договір набув чинності 1 липня 2002 року. 155 країн підписали Римський статут, 122 з яких його ратифікували (Україна підписала, але не ратифікувала). Того ж дня дипломати та уповноважені особи утворили новий порядок міжнародних кримінальних відносин, який знаходився в розробці роками. Це дає підставу вважати Римський статут визнаним та важливим міжнародним договором.

На основі цього договору можна вважати, що більшість країн з демократичним вектором розвитку визнали, що аналогія закону свідчить про недосконалість законодавства країни та тлумачення діянь, які не визначені законом як злочини, повинні вирішуватись на користь особи яка їх скоїла. Це свідчить про те, що аналогії закону дійсно не місце у країні, яка буде демократичне суспільство. Особливо якщо аналогія застосовується у кримінальних провадженнях, розпочатих щодо діянь, які можуть кваліфікуватися як злочини проти держави, але за ознаками не відповідають цьому складу злочину.

Звісно в сучасній моделі кримінального законодавства демократичної країни не можливо передбачити усі нетипові ситуації та їх рішення, суди на постійній основі зіштовхуються з проблемами урегулювання юридичних питань, не передбачених законом, адже будь яке суспільно-небезпечне діяння потрібно кваліфікувати та обрати вид покарання. Для того щоб повністю звести нанівець застосування аналогії закону у кримінальному законодавстві, потрібно вести постійну роботу та удосконалювати законодавство в цілому. Необхідно наголосити, що усі кодифікації та правки до законів теж повинні ретельно перевірятись та впроваджуватись тільки задля зменшення прогалин у законодавстві, а не лише для зміни формулювання тієї чи іншої статті.

Список використаних джерел

1. Сунегін С. О. Аналогія закону. *Велика українська енциклопедія*. URL: https://vue.gov.ua/%D0%90%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F_%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%83
2. Кодифікаційні роботи в УСРР, перша кодифікація українського радянського законодавства [Електронний ресурс] *Енциклопедія історії України*: Т. 4: Ка-Ком / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: Наукова думка, 2007. 528 с. URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Kodyfikaciyni_roboty_V_USRR
3. Кримінальний Кодекс УСРР 1922 року. Затв. Постановою ВУЦВК 23.серпня 1922 року. *Збірник постанов та розпоряджень робітничо-селянського уряду України*. Харків: Друк. «Вукопспілки», 1922. № 35. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_ir/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=00000539%5F02
4. Забарний М. Аналогія закону та аналогія права як способи усунення прогалин у кримінальному процесуальному праві. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2016. Вип. 5. С. 106–110. URL: http://apnl.dnu.in.ua/5_2016/25.pdf
5. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text

Корнійчук Анастасія Русланівна,
курсантка навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
Власенко Валерій Павлович
доцент кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ НОРМОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МВС УКРАЇНИ

Нормотворча діяльність у правовому регулюванні суспільних відносин є складним соціальним явищем, що має одночасно правову та управлінську